

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
AGRÁRPOLITIKA**

Időszak:

2013. április

Dátum:

2013. május 21.

SZÁZADVÉG
ALQJITVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMETÉKSZAKTANADÁSI ÉS TUDÁSMENEDZSERI KFT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1. Monitoring	2
1.1 Agrár-külkereskedelmünk január-februári aggregált változása.....	2
1.2 Fogyasztói árak változása	3
1.3 Termelői árak változása	4
1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról	5
1.5 A vízgazdálkodás és öntözés aktuális kérdései	6
1.6 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló.....	8
2. Elemzés	9
2.1 A mezőgazdasági szövetkezetek helyzete az EU tagállamaiban	9
2.2 Ár- és Piacfigyelő Rendszerek a mezőgazdaságban	14
2.3 A kiskérődző ágazat helyzete – lehetséges kitörési pont az állattenyésztésben	18

Vezetői összefoglaló

A KSH adatai alapján a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele a 2012. január-februári értékhez képest 7,1 százalékkal bővült. A vizsgált időszakban a nemzetgazdasági egyenleg 54,2 százalékát a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi egyenlege adta 517 ezer euro értékben. Márciushoz képest az élelmiszerek átlagos fogyasztói ára 0,7 százalékkal emelkedett, mely több mint duplája a fogyasztói árak 0,3 százalékos emelkedésének. Az előző év áprilisához viszonyítva az élelmiszerek ára átlagosan 3,4 százalékkal emelkedett.

A vízügyi igazgatási feladatok kormányzati feladatmegosztása az öntözéssel, mezőgazdasági célú vízfelhasználással kapcsolatos tervek kialakítását nehezíti, illetve nagymértékű koordinációs feladatigényt generál, mely az öntözésfejlesztést tervezése és megvalósítása ellen hat.

A 2014-2020-as időszakra való felkészülés vonatkozásában érdemben még mindig nem mozdultak előre a Vidékfejlesztési Minisztérium társtárcákkal szoros együttműködésben lefolytatandó tervezési tárgyalásai. Az egyes operatív programok közötti együttműködés szakértői szintű tárgyalása mellett vezetői egyeztetésekre, döntésekre, illetve a tervezés továbbvitele érdekében az együttműködések program-dokumentumokba foglalására is szükség van.

A mezőgazdasági szövetkezetek és integrációk helyzetéről készült kutatás szerint Magyarország mindössze 18 százalékkal a 19. helyen szerepel a tagállamok rangsorában. A jelentős hazai hagyományokkal és potenciállal rendelkező gabona ágazatban a szövetkezetek piaci súlya csupán 12 százalék, míg több tagállamban 50-80 százalék közötti. Ez a kis arány jelentősen rontja a hazai gazdálkodók eredményességét és érdekérvényesítő képességét. Tizenhárom EU tagországban több mint 50 százalékos a szövetkezetek piaci részesedése, melytől hazánk szintén jelentősen elmarad.

Nemzetközi tapasztalatok szerint a mezőgazdasági ár- és piacfigyelő rendszerek megfelelő működése szoros kapcsolatba hozható az ágazat sikerességével. A hazai mezőgazdasági kereskedelembe nincs nyilvános árazás, így a jelenleg működő ár- és piacfigyelő rendszerek sem alkalmasak a kedvező nemzetközi eredmények meghonosításra. A rendszerek sikeressége az agrárium integráltságától nagymértékben függ, mely téren elmaradásunk jelentős.

Annak ellenére, hogy a hazai adottságok igen kedvezőek az elmúlt évtizedekben a juhágazat szenvedte el az egyik legjelentősebb visszaesést. Tekintettel arra, hogy az ágazat termékeinek elhelyezését az EU és a világpiac kereslete folyamatosan és stabilan garantálja, indokolt lenne a hazai tartási/tenyésztési/feldolgozási körülmények jelentős adminisztratív kormányzati támogatása.

1. Monitoring

1.1 Agrár-külkereskedelmünk január-februári aggregált változása

A Központi statisztikai Hivatal (KSH) adatai¹ alapján a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele az előző év azonos időszakához viszonyítva 7,1 százalékkal bővült, mellyel meghaladta az 1,25 milliárd eurós forgalmat. **A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek 2013 februárjában a nemzetgazdasági export 9,6 százalékát tették ki.**

A 2013. első félévére szóló 2012. évben készült előrejelzések az agrárexport értékének csökkenését prognosztizálták a 2012. év azonos hónapjaihoz képest. Az év első két hónapjában 10,6 százalékkal csökkent a növényi termékek kivitelének értéke, különösen a gabona és gabonakészítmények importja (27,8 százalékkal). Ezt a csökkenést azonban jelentősen kompenzálta az élelmiszerkészítmények 23 százalékos exportnövekedése, ezen belül 31 százalékkal nőtt a dohány és dohányáru, 57 százalékkal az ital, és 7 százalékkal az egyéb táplálkozásra alkalmas termékek kivitele.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek behozatala január-februárban 733 ezer euró volt, mely az előző év azonos időszakhoz képest 5,6 százalékos növekedés. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek behozatala a nemzetgazdasági importból 6 százalékkal részesült.

Az importon belül kiemelkedő változást produkált az olajos mag és olajtartalmú készítmények behozatala, hiszen a behozott mennyiség értéke megduplázódott. 2013 első két hónapjában 35,5 ezer eurónak megfelelő olajos magot importáltunk. A repcemag behozatal az előző év azonos időszakához képest jelentősen növekedett, a növekményt elsősorban Szlovákia adta. Megugrott a napraforgómag importja is, mely leginkább Romániából és Lengyelországból érkezett.

A nemzetgazdasági egyenleg 54,2 százalékát a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi egyenlege adta, mely 517 ezer eurót mutatott január-február hónapban. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi szaldója **9,2 százalékos javulást ért el** az előző év azonos időszakához képest.

Az év első két hónapjának legnagyobb vesztese egyértelműen a kukorica, hiszen a 2012 első két hónapjában elért közel 800 ezer tonna kukorica exporthoz képest, a vizsgált időszak exportja alig érte el 330 ezer tonnát. Ez a mennyiségi csökkenés természetesen az exportból származó értéket is negatívan befolyásolta, hiszen az árbevétel felére, 133 ezer euróra esett vissza. Az év első két hónapjában a legnagyobb növekedést a napraforgómag kivitele mutatta fel, a kivitt mennyiség 31 százalékkal javult, melyet a magas export árak tovább javítottak, ezt tükrözi az előző év azonos időszakához viszonyított kétszeres, 104,5 ezer eurós exportárbevétel. A napraforgó mellett a búza volumene a szárazság és a jelentős hazai takarmánypiaci kereslet ellenére is

¹ <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=QKT>, Az adatok a külkereskedelmi termékforgalom vámtarifa áruosztályai szerinti bontásban vannak bemutatva, januári-februári adatok a legfrissebbek, melyet a KSH május 3.-án jelentetett meg a honlapján.

növekedni tudott. A kivitt volumen 17,9 százalékkal, míg értéke 47 százalékkal nőtt az előző év azonos időszakához képest. A repce exportja a gyenge terméseredmények miatt csökkent.

Az első két hónapban az élő állat kivitelben is erősödés mutatkozott: kétszeresére nőtt az élő sertés, és 50 százalékkal emelkedett az élő szarvasmarha kivitel is. Exportjavító tétel volt továbbá az állatok etetésére szolgáló készítmények kivitele, mely a 86 ezer eurót is meghaladta.

Az importon belül jelentősen, 23 százalékkal nőtt a feldolgozott sertéshús behozatal, elsősorban Lengyelországból és Szlovákiából érkezett termék hazánkba.

1.2 Fogyasztói árak változása

A KSH által május 14-én közölt inflációs adatok² alapján az áprilisi fogyasztói árindex jelentős javulást ért el az előző év azonos időszakához viszonyítva. Áprilisban a fogyasztói árak 1,7 százalékkal voltak magasabbak, mint egy évvel korábban. Egy hónap alatt márciushoz képest 0,3 százalékkal³ emelkedtek a fogyasztói árak, míg 0,7 százalékkal az élelmiszerek átlagos fogyasztói ára. Az idényáras élelmiszerek (zöldség-gyümölcsök) 4,3 százalékkal, a csokoládé 6,2 százalékkal, a cukor 1,5 százalékkal a sajt pedig 1,4 százalékkal drágult áprilisban. Valamelyest csökkenni tudott a tojás és az étolaj ára. Amennyiben az élelmiszerek árának a növekedését az idényáras élelmiszerek nélkül vizsgáljuk, látható, hogy a növekedés csupán 0,2 százalék volt. Tehát a szezonális hatások az év tavaszi időszakában számottevően megjelennek.

Az előző év áprilisához viszonyítva az élelmiszerek árai átlagosan 3,4 százalékkal emelkedett. Egy évet vizsgálva is jelentősen nőttek az idényáras élelmiszerek (14,8 százalék), a liszt (14,3 százalék), a sertéssziradék (9,4 százalék), a száraztészta (8,9 százalék) ára. Az előző év azonos időszakához viszonyítva csökkent a tojás a cukor és tej ára is. Ellenben az átlagosnál nagyobb mértékben 10,8 százalékkal nőtt a szeszes italok, valamint a dohányárak ára.

A csökkenés hátterében alapvetően a gyenge belső fogyasztás, a magas bázishatás áll. De az élelmiszerek árát kedvezően befolyásolja a világpiaci árak (elsősorban világpiaci terményárak) csökkenése is. Az Magyar Nemzeti Bank (MNB) egész évre vonatkozó előrejelzése szerint az infláció 2,6 százalék körül ingadozik majd, ezen belül az élelmiszerek ára – megfelelő terméseredmények függvényében – 3-3,5 százalék körül prognosztizálható. A Századvég Gazdaságkutató Zrt. márciusi prognózisa szerint az idei évben 2,8 százalékos infláció várható, azonban a friss adatok fényében a lefelé mutató kockázatok élesedése bekövetkezett. Ennek megfelelően a fogyasztói árak emelkedése az idei évben várhatóan még a 2,5 százalékot sem fogja elérni.

² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qsf002i.html

³ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qsf001.html

1.3 Termelői árak változása⁴

A fogyasztói árak csökkenésének háttérében nemcsak hazai folyamatok állnak, hanem a világszerte árak előző évhez viszonyított jelentős csökkenése és a kiegyensúlyozott terméseredmény előrejelzések egyaránt.

Áprilisban a búza jegyzése a chicagói árutőzsdén 255-260 USD/tonna között ingadozott, mérsékelt csökkenés jellemezte. Ennek háttérében elsősorban a megjelent United States Department of Agriculture (USDA) jelentés kedvező globális búzakészletére vonatkozó pozitív adatai, valamint az elvetett búza állapotának javulása okozta. A párizsi árutőzsde nem követte a chicagói változásokat, hiszen ott a búza ára csekély mértékű emelkedést mutatott, áprilisban 246 euró/tonna körül mozgott havi jegyzése. Az európai mérsékelt áremelkedést követve a hazai értékesítési árak is emelkedtek, 64,5 ezer Ft/tonna körül ingadozott a búza árpilisi ára, mely az előző év azonos időszakához viszonyítva 16 százalékos növekedés. A kukorica esetében az tőzsdei árak emelkedése volt megfigyelhető, hiszen a márciusi mélypontról 255-260 USD/tonnára emelkedett az ára. Ez azzal magyarázható, hogy a vetés az időjárási körülmények miatt sokhelyütt késett, a felvásárlók elkezdtek a tavalyi termékek felvásárlását, mely a növekvő kereslet által megemelte az árakat. Ezzel ellentétben a kukorica európai tőzsdei ára csökkent, jegyzése 219 euró/tonna volt. A kismértékű európai árcsökkenés szakértők szerint a kedvező tavaszi vetésnek köszönhető. Itthon 60 ezer Ft/tonnáért lehetett takarmánykukoricát vásárolni, mely az előző évhez képest 18 százalékos emelkedés.

A hazai vágósertés ára az előző év azonos időszakához viszonyítva 5,8 százalékkal nőtt, 487 Ft/kg-ra. Az ár növekedése mögött elsősorban a növekvő takarmányárak állnak, azonban az áremelkedés erősen magyarázható a kínálat visszaesésével is. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) vágási statisztikái szerint az év első hónapjában 8,5 százalékkal csökkent a hazai sertések vágása⁵. A gyenge kínálat, növekvő külpiazi kereslettel párosult, hiszen az élő sertés kivitel mennyisége az első két hónapban 26 százalékkal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva, elsősorban Románia és Szlovákia irányába. A hazai vágóhidak ezzel ellentétben jelentős mennyiségű már feldolgozott sertéshúst importáltak, fedezve ezzel saját szükségletüket. Az év első két hónapjában 47 százalékkal nőtt a sertésimport mennyisége, és 64 százalékkal az értéke.

A vágócsirke hazai felvásárlási árai is jelentősen nőtt áprilisban az előző év azonos időszakához viszonyítva, hiszen a tavalyi 258Ft/kg-ról 300Ft/kg-ra emelkedett. A vágócsirke jelentős áremelkedése ellenére a vágópulyka felvásárlási ára, csupán 5 százalékkal nőtt. A vágócsirke ára szintén takarmánypiaci változások miatt emelkedett, melyet tovább erősített a gyenge kínálat. Az export értékének csökkenését meghaladta az import értékének mérséklődése, továbbá 8 százalékkal visszaesett a hazai vágócsirke felvásárlás mennyisége is.

Számos belföldi termesztésű primőr zöldség- és gyümölcs jelent meg a piacon, azonban az árak az előző év azonos időszakához viszonyítva jóval magasabb. Megjelent a fejes káposzta a

⁴ <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/>

⁵ XVI. évfolyam 7. szám 2013 Élőállat és Hús (Agrárgazdasági Kutató Intézet)

tavalyihoz hasonló 355Ft/kg-os áron. A hazai számóca induló ára 1600Ft/kg körül mozgott. Már megtalálható a hazai paradicsom is, mely valamelyest csökkenti az import paradicsom mennyiségét, azonban ára 26 százalékkal magasabb, mint tavaly áprilisban. Kedvező azonban, hogy a tavalyi évben 55 százalékkal jobb almatermésünk volt, mely jelentősen visszaszorította az import mennyiségét, így az alma ára a tavalyi árakhoz képest nem változott.

1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról

Lófélék azonosítása

A 110/2013 (IV. 9.) Kormány rendelet értelmében a nem törzskönyvezett lóféléket transzponderrel (chippel) meg kell jelölni, az 504/2008/EK közösségi rendelettel összhangban. A lófélék esetében az alternatív jelölés a transzponderrel történő jelölés mellett kiegészítő jelleggel végezhető. A törzskönyvezett lófélék esetében az alternatív jelölés egyedüli jelölési módszerként alkalmazható az adott lófajta tenyésztési programja alapján. Az emberi fogyasztás céljából vágóhídra szállítandó lovat minden esetben szükséges transzponderrel megjelölni.

A rendelet amellett, hogy bevezeti a lovak többségénél alkalmazandó transzponderrel történő jelölést, fontos újítként előírja továbbá, hogy a lóútlevél kiváltására vonatkozó kérelmet már a lóféle első, hat hónapos koráig elvégzendő jelöléssel és azonosítással egy időben kötelező benyújtani. Ez biztosítja, hogy minden azonosított lóféle az egyedi jelölésen túl azonosító okmányt is kap. Tehát a szabályozás elsősorban a ló nyomunkövetésére vonatkozik, melynek keretében a chippel megjelölt lovakra is érvényesek az állategészségügyi előírások. **A chippelés éppen ezért nem hozható összefüggésbe az év első negyedében kirobbant élelmiszerhamisítási-lóhús botránnal.** A jövőben a chippelés ellenére sem küszöbölhetők ki a hasonló esetek, hiszen a transzponderes jelölés az élő állatra vonatkozik.

Egységes területalapú támogatás

A vidékfejlesztési miniszter 22/2013. (IV. 8.) rendelete alapján idén április 10-től nyílik lehetőség az egységes területalapú támogatás, valamint további 25 jogcímen elérhető támogatás igénybeviteléhez szükséges egységes kérelem benyújtására.

Az egységes kérelmeket⁶ elektronikus úton, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) honlapján lévő „e-Egységes kérelem” menüponton keresztül, ügyfélkapus bejelentkezés után lehet kitölteni és beadni.

Az egységes kérelem a közvetlen támogatások igénylésének egységes felülete, mely között a legmeghatározóbb a területalapú támogatásigénylés. Ennek keretében éves szinten hozzávetőlegesen 200 milliárd Ft kerül kifizetésre. A 2012-es évről pontos adat még nincs, 2011-ben összesen 176,1 milliárd Ft kifizetés történt, a hektáronként támogatható maximális összeg 57

⁶ <http://www.kormany.hu/hu/videkfejlesztési-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/mvh-indul-a-2013-évi-egyseges-kerelem-beadasa>

ezer Ft volt. Ez a támogatás adta a 2011-ben kifizetett összeg agrár- és vidékfejlesztési támogatás 37 százalékát. A támogatás tehát jelentős agrárteljesítményt formáló erővel bír.

A jogszerű⁷ földhasználat fogalmának kiterjesztésével a családi gazdálkodók számára kedvezően módosult a 2013. évi mezőgazdasági támogatások igénybevételét szabályozó és az egységes kérelemre vonatkozó szabályokat tartalmazó rendelet. A módosítás könnyítést jelent a családi gazdálkodók számára, melynek feltétele, hogy a Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság nyilvántartásában szereplő adatok megfelelnek a valós földhasználati viszonyoknak.

1.5 A vízgazdálkodás és öntözés aktuális kérdései

A mezőgazdasági termelés éghajlati szélsőségeknek való egyre nagyobb kitettsége Magyarországon is egyre inkább érezteti hatását, elsősorban a csapadékvíz szélsőséges időbeni eloszlását tekintve (aszály, illetve káros ár- és belvizek).

A termelés biztonságát a fentiek miatt leginkább a tenyészidőszakban megfelelő mennyiségben rendelkezésre álló öntözővíz rendelkezésre állása, illetve a káros vizek levezetése szolgálja. A Vidékfejlesztési Minisztérium több fórumon jelezte már, hogy a 2014-2020-as időszakban kiemelten kívánja kezelni az öntözésfejlesztés kérdését. **A mintegy 4,7 millió hektár szántóterületből jelenleg mintegy 100 000 hektár rendelkezik öntözéshez szükséges infrastruktúrával.**

A vízügyi feladatok jelenleg két tárcához, ezen belül több szakterülethez tartoznak: a Belügyminisztérium Országos Vízügyi Igazgatósága (BM-OVI), valamint a Vidékfejlesztési Minisztérium Környezetügyért Felelős Államtitkársága alá. Az öntözés támogatáspolitikával összefüggő kérdéseit a Vidékfejlesztési Minisztériumon (VM) belül az Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság alakítja.

Az Országos Vízügyi Igazgatóság a vizek kártételei elleni védelemmel kapcsolatos feladatokat látja el, illetve a vízügyi igazgatóságok vízrajzi tevékenységének országos szintű irányításával, a vízrajzi tevékenység egységességét biztosító szakfelügyelet ellátásával foglalkozik.

A fentiekből adódik, hogy az öntözővíz

- a) rendelkezésre állásának,
- b) felhasználásának, illetve a felhasználást elősegítő támogatáspolitikának és
- c) a környezetvédelmi szempontok megjelenítésének és érvényesítésének

különböző szervezeti egységek a felelősei, amely **az öntözéssel, mezőgazdasági célú vízfelhasználással kapcsolatos tervek kialakítását bizonyos mértékben nehezíti, illetve nagymértékű koordinációs feladatigényt generál.**

⁷ <http://www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-minisztérium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kedvezo-modosulas-a-csaladi-gazdalkodok-tamogatasiigenyleseben>

A Vidékfejlesztési Program létrehozásáért felelős tárca több ízben egyeztetett szakértői szinten a másik két szakterület (Belügyminisztérium és VM Környezetügyért Felelős Államtitkárság) munkatársaival annak érdekében, hogy végrehajtható, hatékony, de a környezetvédelmi előírásokat betartó öntözéstámogatási politika jöhessen létre.

A BM OVI, mint az öntözővizet „biztosító” szakterületi felelős ígéretet tett arra vonatkozóan, hogy a VM rendelkezésére bocsátja azokat az adatokat, amely megmutatja, hogy az országon belül hol lehetséges gazdaságosan öntözővizet biztosítani, hol állnak rendelkezésre olyan állapotú vízkormányzásra alkalmas műtárgyak (csatornák, öntözőfürtök, stb.), ahonnan jelentős többletráfordítás nélkül öntözővíz nyerhető. Ezt az adatbázist összevetve a fizikai talajadottságok és a gazdálkodói igények adataival, reális kép nyerhető arról, hol adottak az öntözésfejlesztés feltételei.

Az öntözővíz alapvetően két forrásból származhat: felszíni és felszín alatti vizekből. A felszíni vízfolyásokból vagy állóvizekből történő öntözés az adott víztest minőségétől függ. Amennyiben a víztest minősítése nem megfelelő, öntözővíz kivétel nem hajtható végre. Ezért van nagy jelentősége a megvalósítandó sík- és dombvidéki tározók kiépítésének illetve rekonstrukciójának, mivel **felszíni víztestjeink jelentős része nem ma nem használható öntözésre.**

A felhasználható öntözővízzel kapcsolatos szabályozás több jogi aktusban került lefektetésre, ezek közül a legfontosabb a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény. A törvény jelenleg is módosítás alatt áll, az Országgyűlés hivatalos tájékoztatása szerint (2013. május 14-i állapot) öt módosító és két kapcsolódó javaslat kerül benyújtásra. A módosító javaslatok kormánypárti és ellenzéki, valamint független képviselőktől egyaránt érkeztek. Olyan képviselői önálló indítvány is érkezett a törvény kapcsán, amelyet az előterjesztői végül visszavontak (T/10912 – Győrffy Balázs (Fidesz), Jakab István (Fidesz)), mivel a tartalma – vízjogi engedély szükségességének eltörlése 50 méter talpmélységet nem meghaladó kutak esetén – nem egyeztethető össze a vonatkozó EU-s direktívákkal és az ivóvízellátás biztonságának garanciáival.

A hivatkozott előterjesztések az ásvány, gyógy- és termálvizek felhasználásával, illetve annak felhasználást követő kezelésével kapcsolatos, amely nem öntözési célú vízfelhasználást jelent, ugyanakkor mezőgazdasági célú felhasználása is jelentős lehet. Öntözési célú módosító előterjesztés jelenleg nincs a bizottságok előtt.

Az egyes előterjesztések könnyítenék, illetve bizonyos feltételekhez kötnék az ásvány, gyógy- és termálvizek felhasználását, mivel a visszasajtolás az adott víznyerő rétegbe rendkívül költséges, támogatás hiányában meghaladhatja a termálvízből származó nyereséget. A módosító indítványok megvitatása után az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottsága támogatja azt a módosítást, mely szerint a termálvíz visszatáplálásának arányát és szükségességét a vízügyi hatósági feladatokat ellátó szerv határozza meg a fenntarthatósági szempontok figyelembe vételével; míg a Fenntartható Fejlődés Bizottság ezt a verziót nem támogatta.

A visszasajtolás szükségességét az indokolja, hogy a termálvizek ásványi anyag tartalma jellemzően magas, emellett hőtartalmuk még felhasználás után is olyan nagymértékű lehet, hogy

felszíni befogadóba (élővízbe) juttatva pusztán a hőterhelés miatt felboríthatja az ott lévő ökológiai egyensúlyt. Öntözésre ezek a vizek a sótartalom miatt nem alkalmasak, szikesedést okoznak, élővízbe történő bevezetésük csak megfelelő hígulás esetén lehetséges (ha a befogadó vízfolyás megfelelő hozamú).

A törvénymódosítási javaslat jelenlegi szövegezése végeredményben nem tartalmaz többet, mint amit alacsonyabb rendű jogszabály már kimond (1002/2012. (I. 11.) Kormányhatározat a mezőgazdasági termelés területén energiahasznosítás céljából kitermelt termálvíz visszatáplálására vonatkozó kötelezettség felfüggesztéséről), mely szerint a kizárólag energia előállítás céljából kitermelt termálvíz visszatáplálására vonatkozó kötelezettség mind a már megvalósult, mind pedig a jövőben létesülő kitermelő kutak vonatkozásában 2015. június 30-ig felfüggesztésre kerül úgy, hogy a vízhasználat a visszatápláló kút létesítési engedélye nélkül is engedélyezhető a megadott időpontig.

1.6 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló

Az EU a 2014-2020-as időszakban deklaráltan szorosabban vizsgálja majd a ténylegesen felmerülő fejlesztési igények és a tagállam által arra adott válaszok összefüggéseit; lehetőség szerinti közhiteles adatbázisból származó adatokkal, indikátorokkal bizonyítottan kívánja látni azt, hogy a fejlesztési források valós hiányosságok felszámolását célozzák.

Ennek érdekében a Vidékfejlesztési Program (VP) kidolgozása kapcsán az elmúlt időszakban a VP alapját képző SWOT értékelés összeállítására és az egyes SWOT megállapítások indokoltságának alátámasztására került nagyobb hangsúly. Az Európai Bizottság Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Igazgatósága által a tagállamok részére kiadott indikátorlisták feldolgozása, az egyes állításokhoz történő párosítása, illetve indikátorok hiányának megállapítása, lehetőség szerinti pótlása zajlott. Ez a folyamat az egyes intézkedések kidolgozásával párhuzamosan fut majd következőkben is.

Elkészült a VP társadalmasításra javasolt munkaverziója. A következő tervezési határidő 2013. május 31., amikorra a VP és a Partnerségi Megállapodás vonatkozó fejezeteinek továbbfejlesztett változatát szükséges benyújtani a magyar tervezési folyamatokat összefogó Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) Nemzeti Tervezési Hivatal részére.

Sajnos érdemben még mindig nem mozdultak előre azok a tárgyalások, amelyek a társtárcákkal összefüggésben álló feladatok kapcsán szabják meg az egyes operatív programok közötti együttműködés mértékét a közösségi szinten irányított helyi fejlesztések (community-led local development - CLLD), illetve a VP források jelentős beszűkülése következtében más operatív programok felé átadni kívánt fejlesztési feladatok meghatározása területén. A szakértői szintű tárgyalások mellett vezetői egyeztetésekre, döntésekre, illetve a tervezés továbbvitele érdekében az együttműködések programdokumentumokba foglalására is szükség van.

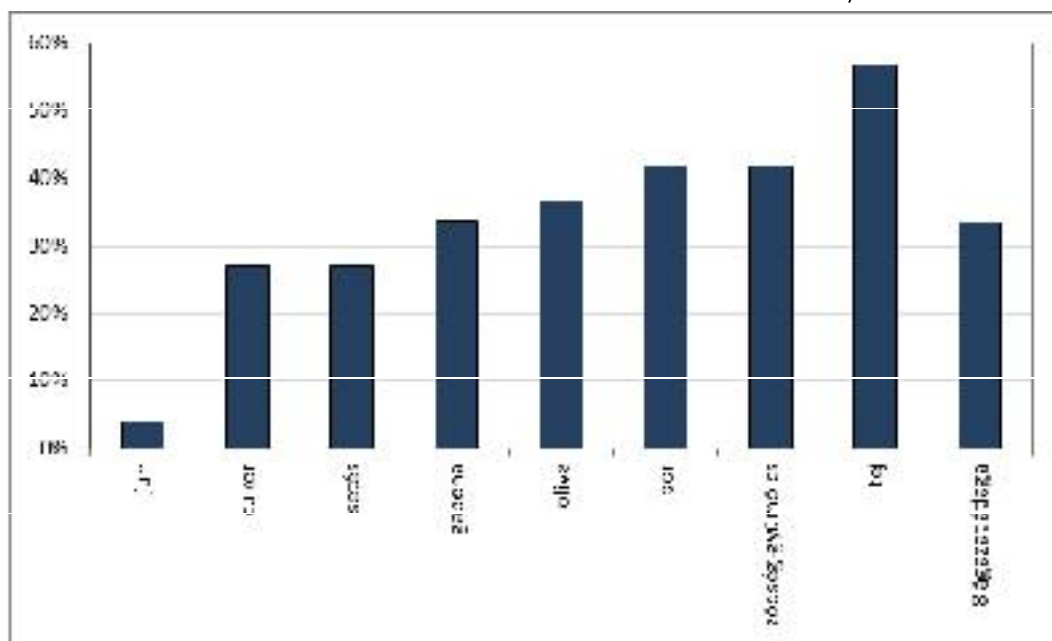
2. Elemzés

2.1 A mezőgazdasági szövetkezetek helyzete az EU tagállamaiban

Az Európai Bizottság Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Igazgatósága átfogó kutatást készített a mezőgazdasági szövetkezetek és integrációk helyzetéről az EU 27 tagországában, "Support for Farmers' Cooperatives (SFC)"⁸ címmel. A kutatás a szövetkezetek jelenlegi helyzetét egységes módszertannal vizsgálta nyolc alap ágazatban és mind a 27 tagállamban, amelyről önálló dokumentumok készültek. A kutatás kapcsán összegyűjtötték a jellemző esettanulmányokat is.

Az alkalmazott módszertan kiterjedt a szövetkezetek élelmiszerláncban elfoglalt helyére az egyes tagországokban, illetve nemzetközi szinten, a szövetkezetek tevékenységére ágazatonként, a szövetkezeti önkormányzat működésére, valamint a termelői együttműködés és az egyes országok kulturális attitűdjének összefüggéseire. Az alábbiakban áttekintést adunk a termelői integrációk, szövetkezetek élelmiszerláncban betöltött helyéről és főbb belső működésükről.

1. ÁBRA: A SZÖVETKEZETEK PIACI SÚLYA, A NYOLC ALAPÁGAZATBAN, ÁGAZATONKÉNT, EU27, 2010 (AZ ÁGAZAT TELJES KIBOCSÁTÁSÁNAK SZÁZALÉKÁBAN)

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

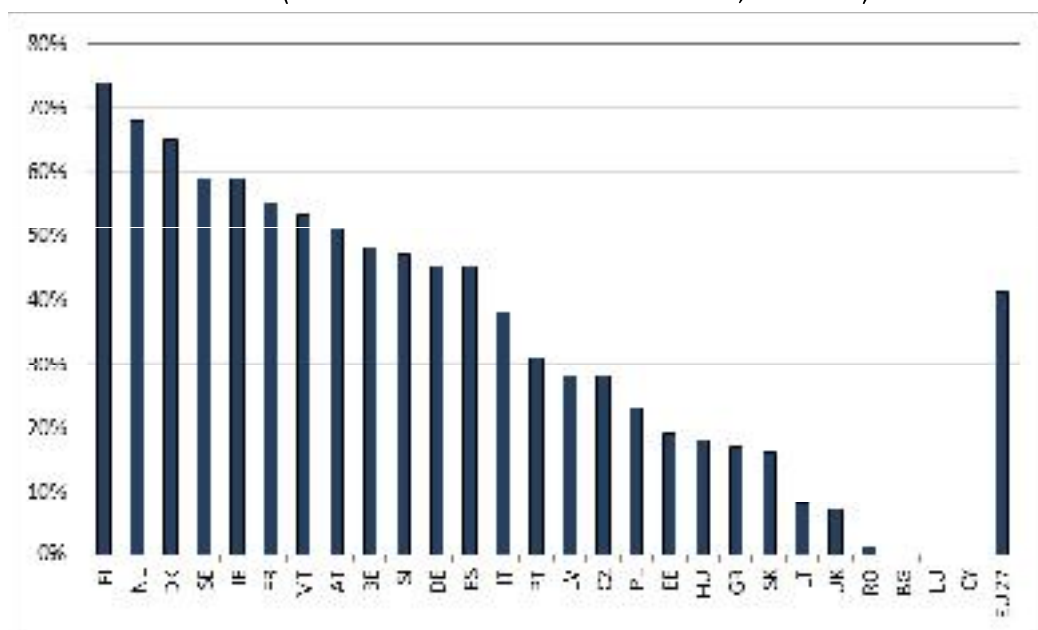
A kutatás nyolc mezőgazdasági ágazatot választott ki, amelyekben meghatározó a szövetkezetek jelenléte. Az ágazatokon belül a kutatás a teljes ellátási láncot vizsgálta, a termeléstől a feldolgozáson keresztül a kiskereskedelemig. **Az EU27 tagországaiban a teljes mezőgazdasági kibocsátásában a tejtermelést jellemzi leginkább az integráció.** A tejtermelésben, feldolgozásban és kereskedelemben, a teljes ellátási láncban a szövetkezetek piaci részesedése 57 százalék. A zöldség-gyümölcs és a bor esetében a szövetkezetek 42 százalékot fednek le, míg

⁸ http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/support-farmers-coop_en.htm

az oliva termelés esetén 37 százalékot. A gabona szektorban a szövetkezetek szerepe elsősorban a tárolásban és a kereskedelemben van, így a teljes ellátási láncból 34 százalék a részesedésük. A sertés ágazat esetében nagy különbségek vannak az egyes tagországok ellátási láncai között, így a tagországokban mérhető összes részesedés 27 százalék, ami megegyezik a cukortermelésben mért értékkel. A szövetkezetek részesedésének aránya a juh ágazat esetében a legkisebb, 4 százalék, amely egyértelműen a juhtenyésztésben és -szaporításban érdekelt országok kulturális attitűdjére vezethető vissza.

A kutatás az egyes tagországokban, ország riport keretében külön-külön megvizsgálta a szövetkezés részesedését a nyolc kiemelt ágazatban. A szövetkezetek legnagyobb részesedést Finnországban érték el a vizsgált szektorokban: 74 százalékot. **Magyarország 18 százalékkal a 19. helyen szerepel a rangsorban.**

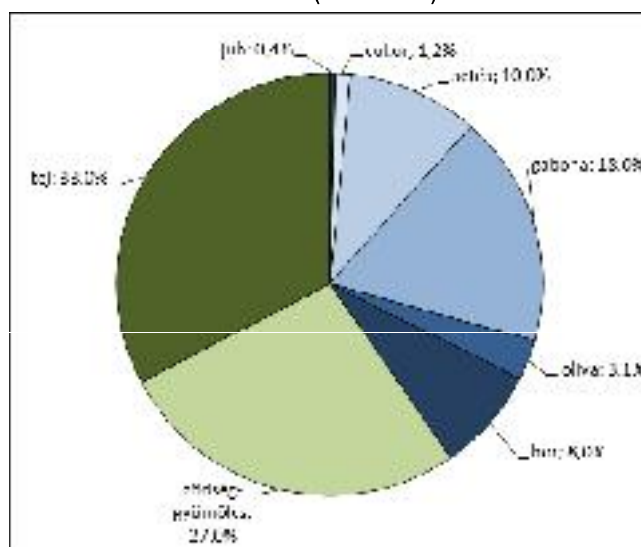
2. ÁBRA: SZÖVETKEZETEK ORSZÁGONKÉNTI RÉSZESÉDÉSE A NYOLC KIEMELT ÁGAZATRA SZÁMOLVA, 2010
(RÉSZESÉDÉS A TELJES ELLÁTÁSI LÁNCBÓL, SZÁZALÉK)

Forrás: *Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012*

A szövetkezeti forgalmon belül a tej, zöldség-gyümölcs és a gabona ágazat teszi ki a teljes forgalom 78 százalékát. Ezt követi a sertés és a bor ágazat, 10 százalékkal és 8 százalékkal.

3. ÁBRA: AZ EGYES ÁGAZATOK RÉSZESEDÉSE AZ EU27 ORSZÁGOK TELJES SZÖVETKEZETI FORGALMÁBÓL, 2010
(SZÁZALÉK)

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

Gabona

A gabona ágazat gazdasági súlyát tekintve az egyik legfontosabb ágazat. Hagyományosan a tárolásra és a kereskedelem fókuszál, a feldolgozási tevékenység kevésbé fontos szerepet játszik. Ez különösen érvényes a skandináv és nyugat-európai országokban különösen Dániában (80 százalék), Franciaországban (74 százalék), Ausztriában (70 százalék), és Hollandiában (55 százalék). A nagy piaci részesedéssel rendelkező szövetkezetek tervezik a feldolgozó szektorba való belépést és növekedést.

1. TÁBLÁZAT: A SZÖVETKEZETEK TAGÁLLAMONKÉNTI PIACI SÚLYA A GABONA SZÉKTORBAN (2000, 2010)⁹

Ország	2000	2010
	%	
Dánia	na	80
Franciaország	74	74
Ausztria	50	70
Hollandia	na	55
Németország	45	50
Finnország	40	49
Szlovénia	28	42
Lettország	30	37
Spanyolország	35	35
Olaszország	25	25
Szlovákia	3	16
Magyarország	11	12
Észtország	8	10
Csehország	na	10
Lengyelország	na	7
Belgium	na	5

⁹ Nincs adat: Írország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Portugália, Románia, Bulgária, Svédország

Egyesült Királyság	na	2
Görögország	49	na

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

Tejtermelés

Az európai szövetkezetek a tejágazatban teljesítenek a legjobban. A szövetkezetek többsége elsődleges és másodlagos feldolgozást is végez, valamint a kereskedelemben is részt vesz. Tizenhárom EU tagországban több mint 50 százalékos a szövetkezetek piaci részesedése. A skandináv országokban (Svédország, Dánia, Finnország), valamint Írországon és Ausztriában meghaladja a 90 százalékos szintet.

Az tagsági számok alapján nyomon követhetjük a birtokkoncentrációs folyamatokat. A nagy piaci részesedéssel bíró országokra jellemző, hogy csökken a szövetkezetek taglétszáma, egyben növekszik a szövetkezetek piaci részesedése, amely a tejtermelés és feldolgozás mennyiségi és a minőségi növekedést is jelzi.

2. TÁBLÁZAT: A SZÖVETKEZETEK TAGÁLLAMONKÉNTI PIACI SÚLYA ÉS A SZÖVETKEZETEK TAGSÁGI SZÁMA A TEJ SZÉKTORBAN (2000, 2010)¹⁰

Ország	2000		2010	
	Tagok száma (fő)	Piaci részesedés (%)	Tagok száma (fő)	Piaci részesedés (%)
Svédország	Na	Na	Na	100
Írország	86834	99	74882	99
Finnország	21407	96	10890	97
Ausztria	67000	92	64000	95
Dánia	Na	Na	Na	94
Málta	189	89	129	91
Hollandia	21600	83	15200	83
Szlovénia	Na	80	Na	78
Lengyelország	Na	Na	Na	74
Portugália	Na	65	Na	70
Csehország	Na	Na	Na	66
Németország	165000	60	73000	65
Franciaország	75000	47	45000	55
Olaszország	Na	40	Na	42
Spanyolország	Na	40	Na	40
Észtország	3000	33	377	35
Lettország	na	50	na	33
Magyarország	414	28	558	31
Litvánia	Na	Na	Na	25
Szlovákia	6	9	18	25
Belgium	Na	Na	Na	12
Egyesült Királyság	Na	Na	Na	5
Görögország	Na	20	Na	Na

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

¹⁰ Nincs adat: Románia, Luxemburg, Bulgária

Zöldség-gyümölcs

A zöldség-gyümölcs szövetkezeti szektor intenzív nemzetközi kereskedelmi versenyben működik. **A piaci elemzők szerint a zöldség-gyümölcs fogyasztás folyamatosan növekedni fog Európában,** így van növekedési potenciál. Három országban a legmagasabb a szövetkezeti szektor részesedése (Hollandiában 95 százalék, Dániában, 70 százalék, és Szlovéniában 68 százalék). Ezekben az országokban a szövetkezetek nagy szerepet játszanak az export piacokból való részesedésben.

3. TÁBLÁZAT: A SZÖVETKEZETEK TAGÁLLAMONKÉNTI PIACI SÚLYA A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS SZÉKTORBAN (2000, 2010)¹¹

Ország	2000	2010
	%	
Hollandi	71	95
Dánia	Na	70
Szlovénia	Na	68
Olaszország	44	50
Ausztria	Na	50
Németország	35	40
Csehország	Na	35
Franciaország	30	32,5
Spanyolország	30	30
Portugália	35	25
Belgium	Na	22,1
Málta	22	21
Magyarország	14,3	18
Lettország	3,3	11,8
Lengyelország	Na	11
Észtország	Na	4,2
Egyesült Királyság	Na	0,5
Görögország	30	Na

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

Bor

A borágazatot általában is jellemzi a magas szintű vertikális integráció, mely a feldolgozásban és a marketingben is erős. A szövetkezeti szektor piaci részesedése Szlovéniában (71%), Spanyolországban (70%), Máltán (70%) és Olaszországban (52%) a legnagyobb.

4. TÁBLÁZAT: A SZÖVETKEZETEK TAGÁLLAMONKÉNTI PIACI SÚLYA A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS SZÉKTORBAN (2000, 2010)¹²

Ország	2000	2010
	%	
Szlovénia	Na	71
Málta	Na	70

¹¹ Nincs adat: Írország, Litvánia, Luxemburg, Finnország, Románia, Svédország, Bulgária

¹² Nincs adat: Szlovákia, Észtország, Írország, Litvánia, Luxemburg, Bulgária, Dánia, Hollandia, Belgium, Finnország, Lettország, Lengyelország, Románia, Svédország, Egyesült Királyság

Spanyolország	70	70
Olaszország	56	52
Portugália	54	42
Franciaország	38	38
Németország	35	33
Ausztria	20	15
Csehország	Na	10
Magyarország	6,1	8,9
Görögország	50	Na

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

Sertés

A sertéshús szektorban öt európai országban vannak a szövetkezetek erőfölényben (Málta, Franciaország, Dánia, Finnország és Svédország). Ezekben az országokban **a szövetkezetek által elért piaci részesedés több mint 80 százalék, mely felülmúlja a magánvállalatokét**. Minden más országban a magánvállalatok vannak piaci fölényben.

A szövetkezetek tevékenysége az élelmiszerlánc nagy részét felöleli (elsődleges és másodlagos feldolgozás, marketing, kis és nagykereskedelem, szállítás).

5. TÁBLÁZAT: A SZÖVETKEZETEK TAGÁLLAMONKÉNTI PIACI SÚLYA A SERTÉS SZÉKTORBAN (2000, 2010)¹³

Ország	2000	2010
	%	
Málta	100	100
Franciaország	91	94
Dánia	Na	86
Finnország	71	81
Svédország	Na	51
Csehország	Na	25
Spanyolország	25	25
Szlovénia	Na	25
Magyarország	19,5	24,9
Belgium	Na	20,8
Németország	20	20
Szlovákia	2	11,1
Lengyelország	Na	7
Lettország	3,3	5,9
Görögország	5	5
Észtország	17,7	0,8
Hollandia	34	Na
Görögország	30	Na

Forrás: Support for Farmers' Cooperatives Final Report, 2012

2.2 Ár- és Piacfigyelő Rendszerek a mezőgazdaságban

Az élelmiszer láncban belüli gazdasági pozíció értékeléséhez, a láncban belüli jövedelem elosztás számításához a teljes lánc összes jövedelmét biztosító fogyasztói árak mellett **szükséges ismerni**

¹³ Nincs adat: Írország, Litvánia, Luxemburg, Bulgária, Ausztria, Portugália, Románia, Egyesült Királyság, Olaszország

a láncon belüli termelői értékesítési árakat is. A termelői árak ismerete **különösen fontos a vidékre áramló jövedelem számításához.** Az EU tagországainak kötelezővé tette ilyen rendszer működtetését az adatok nyilvánossá tételét a belső piacsabályozási funkciók ellátása érdekében.

Az egyes országok más-más rendszert alakítottak ki az ár- és piacfigyelés funkciójára. A rendszerek közötti eltérés legfőbb oka az árképzés módja. **Azokban az országokban ahol a termelők integrációjuk következtében erős érdekérvényesítési képességgel rendelkeznek az élelmiszerláncon belül, nyilvánosak a konkrét értékesítési (kötési) árak.** A gyenge termelői érdekérvényesítéssel rendelkező országok esetében legtöbbször csak a kínálati és keresleti árak ismerhetők meg, a valós kötési árak nem.

A következőkben röviden áttekintjük a mezőgazdasági piacok ár- és piacfigyelő rendszereinek nemzetközi és hazai helyzetét.

Nemzetközi kitekintés

A nemzetközi példák közül kettő (Németország és USA rendszerei) kerülnek kiemelésre, melyek bemutatásának célja az ár- és piacfigyelő rendszerek beágyazottságának ismertetése.

Németország, mint Uniós tagország két rendszert működtet, egyrészt az EU Közös Agrárpolitika végrehajtásaként egy állami árfigyelő rendszert, amely Brüsszel részére gyűjti és továbbítja az előírt adatokat. Másrészt az AMI¹⁴-t (Agrarmarkt Informations-GmbH), amely a piaci szereplők igényei alapján működő ár és piaci információs rendszert. Az AMI elődje az ZMP (Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle für Erzeugnisse der Land-, Forst- und Ernährungswirtschaft GmbH - Mező-, Erdő- és Élelmiszergazdaság Termékeinek Központi Piac- és Árfigyelő Szolgálat), amelyet 1950-ben alakított meg a Német Gazdálkodók Szövetsége (DBV), a Német Raiffeisen Szövetség (DRV) és a Német Mezőgazdasági Kamarák Szövetsége (DLG). Az állami rendszer jogszabályi előírások alapján, az Uniós jogszabályokra alapult kötelezettség szerint gyűjti az adatokat. Az AMI az árazást végző piaci intézmények (piacok, tőzsdék, aukciók) adatait és a fogyasztói piacon megtalálható ár adatokat gyűjti.

A német és a többi EU 15 tagországban működő hasonló rendszer lényege, hogy a mezőgazdasági termékek kereskedelmi láncában **vannak nyilvános árazást végző szervezetek** (árutőzsdék, aukciók), **így az üzletkötések kötési árai is láthatóvá válnak.** A rendszerek ezáltal nem csak a kínálati és keresleti árakat, hanem a valós kötési árakat is gyűjteni és elemezni tudják. A nyilvános árazást biztosító intézmények nem csak az árat, hanem az ahhoz tartozó **minőségi és mennyiségi adatokat is biztosítják.**

A ZMP egy alkotmánybíróági döntés kapcsán szűnt meg 2009-ben¹⁵, mert a működését az értékesített mennyiség után fizetendő kötelező díjakból fedezték. A jogutód AMI-ban tulajdonosként jelent meg egy egyetem és egy mezőgazdasági könyvkiadó is. Az AMI új piaci modellel lépett piacra, ahol a szolgáltatásokat különféle jogosultsággal, vagy megrendeléssel

¹⁴ <http://www.ami-informiert.de/>

¹⁵ <http://www.kle-beratung.uni-goettingen.de/wiki/index.php/ZMP>

érhetik el az érdeklődők. A szervezet húsipar, a kertészet, tejtermelés, a szántóföldi növénytermesztés, és egyéb piacokról (öko, tojás, takarmány, trágya) gyűjt adatokat és információkat, készít elemzéseket és előrejelzéseket¹⁶.

Az USA-ban a National Agricultural Statistics Service¹⁷ lát el hasonló szolgáltatást. A szervezet egyrészt a nyilvános árazást végző szervezetek árait gyűjti, másrészt a szövetségi intézményrendszerből származó statisztikai adatokat. Az adatokat és információkat összesíti és előre rögzített menetrend szerint közreadja¹⁸. A NASS által **megjelentett árak és termésbecslések az egyes árutőzsdékre is közvetlen hatással vannak**. Az egyes államokban, valamint egyes termékpályákon működő marketing board-ok, valamint farmerszövetségek további árinformációkat is közölnek tagjaikkal. Az amerikai viszonyokhoz fontos megjegyezni, hogy a fő áruféleségek mennyiségének nagyobb része az árutőzsdéken cserél gazdát.

A nemzetközi példák elemzésekor fontosnak tartjuk kiemelni, hogy az ár és piaci információt megosztó szolgáltatások többsége az árazást nyilvánosan végző szervezetek adatait és információit gyűjtik és elemzik. A közreadott árinformációk valódi kötési árak. Hozzáadott értékük a hozzáférés kényelmének biztosítása (több adatforrás egybevetése) és az elemzés.

Hazai helyzet

A hazai helyzet elemzésekor, a példák bemutatása előtt kiemelendő, hogy **a hazai mezőgazdasági kereskedelemben nincs nyilvános árazás**, a termények többsége termeltetési szerződéssel, vagy személyes áralku útján cserél gazdát. A hazai árinformációk többsége vagy kínálati, vagy keresleti ár. Kötési ár csak a kötelező adatszolgáltatás esetében valószínűsíthető, azonban itt sincs ellenőrzés, vagyis nem ismerjük a megjelenő adatok valóságát.

A hazai ár és piaci információ szolgáltatások közül két teljes körű rendszert találhatunk:

- Az AKI által törvényi¹⁹ és rendeleti²⁰ előírás alapján működtetett Piaci Árinformációs Rendszer (PÁIR)²¹
- KSH által „A fontosabb termékek értékesítése (felvásárlás)” adatok gyűjtése

Az **AKI** által végzett **PÁIR** adatgyűjtés elsődleges célja az EU tagságból fakadó kötelezettségek teljesítése. Az adatszolgáltatást az AKI által összeállított és a honlapon közzétett adatlapok letöltésével, annak kitöltésével kell teljesíteni és az adatlapokon feltüntetett faxszámra elküldeni. Az adatokat hetente kell szolgáltatni. Az adatlap tartalmazza

- a jelentésre kötelezett szervezet nevét és címét,
- jelentési időszakot,
- áradatokat,

¹⁶ <http://www.ami-informiert.de/navigation-oben/sitemap.html>

¹⁷ <http://www.nass.usda.gov/>

¹⁸ http://www.nass.usda.gov/Publications/Reports_By_Date/2013/April_2013.asp

¹⁹ Az agrárpiaci rendtartásról szóló 2003. évi XVI. törvény 32. §

²⁰ 173/2004. (XII. 30.) FVM rendelet a piaci árinformációs rendszer működtetéséről és az ehhez kapcsolódó feladatokról

²¹ <https://pair.aki.gov.hu/>

- mennyiségi adatokat,
- a megfigyelésbe vont termékek körét,
- aláírást, keltezt.

A jelentés kötelezett termékek:

- Vágóbaromfi és baromfihús (csirke, pulyka, víziszárnyas)
- Asztali bor
- Dohány (dohányfelvásárlás, fermentálás)
- Gabonafélék és gabonaalapú termékek (malomipari termékek, búza, takarmánykukorica, takarmánybúza, takarmányárpa, zab, rozs, rizs, cirok és takarmányok)
- Feldolgozott hús és élőállat (sertés, marha, juh, kecske)
- Import élő baromfi, baromfihús, tojás és tojástermék
- Import élő juh és juhhús
- Olajos mag, növényi olaj és dara
- Sörárpa
- Tej és tejtermékek (vaj, érlelt sajt, ömlesztett sajt,
- Tyúktojás
- Vetőmag
- Import hibridvetőmag

A PÁIR adatai nyilvánosak és ingyenesek, hetente frissülnek. A PÁIR weblapját naponta kb. 25 ezer látogató keresi fel. Az EKOP keretében (EKOP-1.2.17/A-2012-2012-0001) történik a PÁIR fejlesztése, a „Web alapú agrárstatisztikai információs rendszer kialakítása és összeköttetése” című projekt keretében, 500 millió forint értékben. A projektben az eddigi papír alapú adatgyűjtés kerül felváltásra web alapú gyűjtéssel.

A KSH árfelírókat működtet, akik az előre megadott piacokon, illetve átvételi helyeken rögzítik az értékesítési árakat. Azonban ezek valóságos szintén nincs ellenőrizve.

A KSH által gyűjtött átvételi árak:

• Búza,	• Őszibarack,
• Kukorica, morzsolt,	• Szőlő, csemege- és borszőlő,
• Árpa,	• Vágómarha,
• Napraforgómag,	• Vágójuh,
• Káposztarepce,	• Vágósertés
• Burgonya,	• Vágóbaromfi,
• Vöröshagyma,	• Tyúktojás,
• Paradicsom,	
• Zöldborsó szemes,	
• Zöldbab,	
• Fejes káposzta,	
• Zöldpaprika,	
• Alma,	
• Körte,	
• Cseresznye,	
• Meggy,	
• Szilva és ringlőszilva,	

A KSH adatai nyilvánosak és ingyenesek, havonta frissülnek.

A fenti két szervezeten kívül terméktanácsok, szakmai kiadványok, internetes oldalak közölnek árinformációkat, amelyek változó minőségűek, többségük ellenőrizetlen. Több kiadvány a külföldi ár és piaci információs szolgáltatások adatait, illetve közvetlenül az árképző szervezetek adatait közli.

A hazai valós termelői árak megismerése elsődlegesen nem informatikai rendszer kérdése. A termelők alacsony integráltsági foka nem biztosítja a valós kötési árak megismerését. A hazai valós árak megismeréséhez elsődlegesen a termelői integráció szintjét szükséges növelni.

2.3 A kiskérődző ágazat helyzete – lehetséges kitörési pont az állattenyésztésben

Hazánkban a '90-es években a juhágazat szenvedte el a legnagyobb veszteséget, az 1,8-2 milliós juhállomány 1995-re több, mint 50 százalékkal csökkent. Mélypontját is ekkor érte el, amikor is az összes nőivarú juhlétszám 860 ezer, míg az anyajuh létszám 720-740 ezer volt. Hullámzó létszámváltozás mellett **az EU csatlakozást követően folyamatos csökkenő tendenciát mutatott** (évi 40-60 ezer anyajuh) 2012-ig. A csatlakozás utáni létszámcsökkenés oka az volt, hogy a várakozások ellenére a KAP szabályozásában a termeléshez kötött támogatások elmaradtak, és a földalapú támogatások egyeduralgódóvá váltak. **2012 év végére az anyajuhállomány riasztó fogyása megállt**, némi növekedés is tapasztalható, ami elsősorban a termeléshez kötött támogatások várható (2014-2020) bevezetésének és a „top up” valamint a „de minimis” anyaállat támogatás mellett 2012-ben meghirdetett kérődző szerkezetátalakítási programnak köszönhető.

A kiskérődző ágazatban a létszám ingadozásának fő oka az, hogy a tőkehiány miatt **a juhtartók a szaporulatot szinte teljes egészében értékesíteni kényszerülnek**, így kismértékű az utánpótlásra meghagyott jerek száma, ami **hosszabb távon az állomány fogyásához vezet.**

A földprivatizáció és a földalapú támogatások következtében speciális helyzet alakult ki az ágazatban. A **juh- és kecsketartók döntő többsége nem rendelkezik saját tulajdonú földterülettel**, és mivel a SAPS gyeper és legelő hasznosítása nincs állattartáshoz kötve, **jelentősen nőtték a bérleti díjak**, de számos esetben a gyepterület tulajdonosa felbontja a bérleti szerződést, és önmaga veszi igénybe a támogatást. Napjainkra jellemző, hogy **az állami tulajdonú nemzeti parkok és honvédségi területek eddigi állattartó bérlőikkel nem hosszabbítják meg a bérleti szerződéseket**, hanem a többet ígérő, de állattal nem rendelkezőknek adják bérbe e területeket.

A Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség felmérési adatai alapján a juhtartók által használt szántók 54,7 százaléka illetve legelők 58,1 százaléka bérelt terület, és a juhtartók mintegy 10 százaléka egyáltalán nem rendelkezik földterülettel.

A felvásárolt és feldolgozott juhtej mennyisége 1995-ben 1,1 millió literes mélypontra volt, mely az 1997-ben bevezetett minőségi juhtej támogatás hatására 2003-ig másfél millió literre emelkedett. A támogatás megszűnése után újra rohamosan csökkenni kezdett, 2011-re kb. 700 ezer literre. A juhtejtermelés mintegy 120-150 különböző méretű juhászban folyik, a teljes anyaállomány 2-3 százalékában. A juhtej feldolgozásával nagy tejüzemekben nem foglalkoznak, közepes és kisméretű feldolgozók a jellemzőek.

Az elmúlt húsz évben a hazai gyapjútermelés folyamatosan csökkent, a mélypontra 1997-ben érte el, amikor az éves termelés 3000 t alá csökkent. Az ezt követő években folyamatosan, kis mértékben növekedett a termelés, és napjainkra megközelíti a 3200 - 3500 tonnát. 2010-től a gyapjú ára kismértékű növekedést mutatott a **nemzetközi növekvő kereslet** hatására, de az ágazat jövedelmezőségére ennek minimális hatása volt. **A hazai feldolgozás megszűnésével a gyapjú teljes mértékben külföldre kerül.**

Magyarországon az elmúlt évtizedek kecskeállományáról pontos adatokkal nem rendelkezünk. Jelenleg a regisztrált anyakecskének létszáma az 540 nyilvántartott tenyészetben 16-17 ezer egyed. Becslések szerint még kb. ugyanennyi nyilvántartásban nem szereplő szórvány egyed lehet az országban, de szinte lehetetlen ezen tenyészetek és egyedek nyilvántartásba vétele, mivel ezeket az állatokat saját fogyasztásra tartják, a közforgalomban ezek nem jelennek meg.

A **kecske ágazat fő terméke a tej**, a hús csak mellékterméknek tekinthető, a tejtermelés becsült mennyisége mintegy **3-5 millió liter kecsketej évente**, de ebből mindössze **0,6 millió liter tejet dolgoznak fel tejüzemek**. A kecske termékek közül a **gidák értékesítése a húsvéti-pünkösdi időszakra korlátozódik** közepes árszint mellett, a hazai belső fogyasztás pedig nem számottevő. A tejtermelő kecsketartóknál a gida szinte csak melléktermék, a fő bevétel a tejből és tejtermékekből származik. Jellemző az ágazatra, hogy a megtermelt **tejet és a saját készítésű tejterméket döntő hányadban a kecsketartó közvetlenül értékesíti.**

Az ágazat termelésére nagyobb hányadban az extenzív termelési rendszer jellemző, minimális számban található intenzív kecskefarm az országban. Kecsketej-termelés esetén a 400 liter/év/egyed feletti termelési szint adja meg a gazdaságos működés feltételeit. A kecskék jelentős hányadát a juhokkal együtt tartják.

A többi állatfajtól eltérően a juh- és kecskeágazatban soha **nem valósult meg országos fejlesztési program, ezért az épületek műszaki állapota és az alkalmazott technológiák jelentősen elmaradnak a kor követelményeitől**, mely egyben az egyik akadálya is a hatékony és korszerű termelés kialakulásának.

Az EU keresleti piaca a magyar juhtermékek elhelyezését folyamatosan és stabilan garantálja. A vágóbárányok 90-95 százalékban élő exportra kerülnek, főként Olaszország, Törökország és Görögország felé, illetve kisebb mennyiségben az EU más tagállamaiba (Franciaország, Ausztria, Németország) és Svájcba.

Az elmúlt tíz évben az EU juh- és kecskeállománya – Románia kivételével – a világtendencia ellenére, mintegy 15 százalékos csökkenést mutat. A legjelentősebb juhállománnyal rendelkező országok, az Egyesült Királyság, Spanyolország, Franciaország, Görögország, Olaszország, Írország. Ezekben az országokban a fogyasztás is jelentős, az önellátottsági szintek eltérőek, de egyedül Spanyolországban haladja meg a termelés a belső fogyasztást. A hazai juhhúsfogyasztás sajnos minimális, nem éri el személyenként és évente a 10-20 dkg-ot, vagyis az összes húsfogyasztásból alig 0,5 százalékkal részesedik.

Az EU egy főre jutó éves juhhúsfogyasztása átlagosan 2,3 kg/fő/év, de az érték tagországok között nagy szóródást mutat a 10 dkg-os nagyságrendtől közel 13 kilogrammig. **Az EU juhhús tekintetében mindössze mintegy 75-80 százalékban önellátó, így jelentős importra szorul.**

Az Európai Bizottság előrejelzése szerint 2022-ig a fogyasztás területén mintegy 2-2,5 százalékos csökkenés fog bekövetkezni, míg a termelési oldal több mint 5 százalékos csökkenést mutat. Ez a folyamat a harmadik országok importjának növekedését eredményezi, illetve **lehetőséget kínál a hazai állattenyésztők számára**, amennyiben megfelelő mennyiségű, minőségű árualap előállításra képesek.

A KAP fő céljainak elérése érdekében, a juhállomány csökkenéséből adódó környezeti problémák (gyomosodás, tájvédelem elmaradása, foglalkoztatás csökkenése stb.) kivédésére több eszköz is bevezetésre került. A kölcsönös megfeleltetés szabályrendszerét többek között a gyepek védelmének szolgálatába állították, továbbá speciális támogatásokkal (agrár-környezetvédelmi támogatás) a környezetkímélő tartástechnológiák alkalmazásának támogatási lehetőségét teremtették meg, így például a gyepre alapozott okszerű legeltetés támogatása. Ez utóbbi lehetőséget teremthet a gazdasági és a társadalmi szempontok figyelembevételére, és a tevékenység megőrzésére és a foglalkoztatás legalább szinten tartására.

Javaslatok a kiskérődző ágazat fejlesztése érdekében szükséges intézkedésekre

- A jelenleg működő kérődző szerkezetátalakítási programot mindaddig fent kell tartani ameddig erre az EU-s jogszabályok lehetőséget biztosítanak;
- Az állami tulajdonban lévő nemzeti parkok, természetvédelmi területek üzemeltetőinek ösztönzése a legeltetési állattartás előnyben részesítésére a jelenlegi legelő, gyepek bérbeadási gyakorlattal szemben;
- Továbbra is támogatni kell a termelői csoportok működési költségét, ezzel is ösztönözve a termelő és értékesítő szervezetek létesítését és működtetését, de

szigorúan betartatva az egységes termék előállítás, tenyésztési, tartási, takarmányozási technológiai előírásokat;

- Községi marketing forrásainak felhasználásával népszerűsíteni kell a juhok és kecskék termékeit, a fogyasztók ezekkel kapcsolatos ismereteinek bővítésére;
- A VP-ban tematikus programok meghirdetése olyan térségekben (pl.: Borsod, Szabolcs, Nógrád, Veszprém megye területén ahol) sok olyan kihasználatlan legelőterület van, amelyek tájvédelmi, környezetvédelmi érdekből, és nem utolsósorban a térség foglalkoztatási helyzetének javítása céljából benépesíthető lenne juhval.